

ESHITISHIDA NUQSONI BO'LGAN O'QUVCHILARNING LUG'AT BOYLIGINI OSHIRISHNING SAMARALI YO'L VA USULLARI

Quvondiqova Mohichehra Xusniddin qizi

Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti

Maxsus pedagogika va inklyuziv ta'lim fakulteti

Surdopedagogika yo'nalishi 304-guruh talabasi

Annotatsiya:

Eshitish qobiliyati cheklangan bolalar uchun lug'at boyligini rivojlantirish ta'lim jarayonining muhim jihatlaridan biri hisoblanadi. Chunki ular so'zlarni eshitish orqali emas, balki vizual va taktil (qo'l bilan his qilish) usullar yordamida o'zlashtiradi. Shu sababli, ularning til boyligini oshirishda maxsus yondashuvlar talab etiladi. Quyida ushbu o'quvchilarning so'z boyligini oshirishga yordam beradigan samarali usullar bayon etiladi.

Kalit so'zlar: Eshitishida nuqsoni bo'lgan o'quvchilar, lug'at boyligini oshirish, yangi so'zlar, imo ishora.

Аннотация:

Развитие словарного запаса у слабослышащих детей – один из важных аспектов образовательного процесса. Потому что слова они учат не на слух, а наглядными и тактильными методами. Поэтому необходимы специальные подходы для улучшения их языковых навыков. Вот несколько эффективных способов помочь этим ученикам улучшить свой словарный запас.

Ключевые слова: Слабослышащие дети, развитие словарного запаса, новые слова, жесты.

Annotation:

Developing vocabulary for children with hearing impairments is an important aspect of the educational process. Because they learn words not by hearing, but through visual and tactile (hand-feeling) methods. Therefore, special approaches are required

International Educators Conference

Hosted online from Toronto, Canada

Website: econfseries.com

7th April, 2025

to increase their language skills. Below are effective methods that can help increase the vocabulary of these students.

Key words: Students with hearing impairments, vocabulary building, new words, gestures.

Eshitishida nuqsoni bo'lgan o'quvchilarning lug'at boyligini oshirishda bir necha usullardan foydalaniladi. Quyida shu usullarni ko'rib chiqamiz:

1. Vizual materiallardan foydalanish:

Eshitish qobiliyati cheklangan bolalar uchun ko'rish idroki asosiy vosita hisoblanadi. Shuning uchun ularning lug'at boyligini oshirishda quyidagi usullar samarali bo'lishi mumkin.

Rasmlar lug'atlar – So'zlarning mazmunini tushuntirish uchun rasm va suratlardan foydalanish tavsiya etiladi.

Videodarslar va animatsiyalar – Matn bilan bog'langan vizual harakatlar so'zlarni tezroq yodlab olishga yordam beradi.

Jadvallar va diagrammalar – So'zlarning ma'nosini vizual tarzda ifodalash orqali tushunishni osonlashtiradi.

2. Ishora tili va imo-ishoralar yordamida o'qitish:

Ko'pgina eshitishida nuqsoni bo'lgan o'quvchilar imo-ishora tilidan foydalanadi. Lug'at boyligini kengaytirishda:

Ishora tili darslari – Yangi so'zlarni imo-ishora orqali tushuntirish, ularning ma'nosini mustahkamlash uchun muhimdir.

Mimikadan foydalanish – Yangi so'zlarni ifodalashda yuz ifodalari va tana harakatlaridan foydalanish so'z ma'nosini chuqurroq tushunishga yordam beradi.

O'quvchilarni imo-ishora bilan bog'liq interaktiv o'yinlarga jalb etish – Yangi so'zlarni o'yinlar orqali o'zlashtirish yanada samarali bo'ladi.

3. Yozma nutqni rivojlantirish:

Eshitishida nuqsoni bo'lgan o'quvchilar uchun yozma nutq muhim rol o'ynaydi. Shu sababli, ularning lug'at boyligini oshirishda quyidagi usullar samarali bo'lishi mumkin:

Matn o'qish va qayta hikoya qilish – O'quvchilarni oddiy va tushunarli matnlarni o'qishga o'rgatish, so'ng ularni o'z so'zlari bilan qayta hikoya qilishga undash.

International Educators Conference

Hosted online from Toronto, Canada

Website: econfseries.com

7th April, 2025

Jurnal yoki daftar yuritish – Har kuni yangi o‘rgangan so‘zlarini yozib borish va ularni gaplarda ishlatish odatini shakllantirish.

O‘yinlar va testlar yordamida so‘zlarni mustahkamlash – Lug‘at boyligini oshirish uchun interfaol yozma topshiriqlar, testlar va so‘z o‘yinlaridan foydalanish foydali bo‘ladi.

4. Taktil usullar va amaliy mashg‘ulotlar:

Eshitishida nuqsoni bo‘lgan o‘quvchilar sensorli tajribalar orqali yaxshiroq o‘rganadi. Shu bois, quyidagi usullar samarali hisoblanadi:

Modellash va qo‘l mehnati – Plastilin yoki loy yordamida so‘zlarni yaratish va ularning ma‘nosini tushuntirish.

Haqiqiy buyumlar bilan ishlash – So‘zlarni real hayotdagi predmetlar bilan bog‘lash, masalan, “olma” so‘zini haqiqiy olma bilan tushuntirish.

Taktika orqali ta‘lim berish – Yangi so‘zlarni amaliy faoliyat bilan bog‘lash, masalan, ovqat tayyorlash jarayonida ingredientlarning nomlarini o‘rgatish.

5. Texnologiyalardan foydalanish:

Zamonaviy texnologiyalar eshitishida nuqsoni bo‘lgan o‘quvchilarning lug‘at boyligini oshirishda katta yordam berishi mumkin.

Maxsus mobil ilovalar – Eshitish qobiliyati cheklangan bolalar uchun mo‘ljallangan ilovalar lug‘at boyligini oshirishga yordam beradi.

Elektron kitoblar va interaktiv darsliklar – Matn bilan birga rasm va videolarni o‘z ichiga olgan elektron resurslardan foydalanish.

Sun‘iy intellekt yordamida tarjima va imo-ishora tilini qo‘llab-quvvatlovchi vositalar – Masalan, Google Translate‘ning imo-ishora tili bilan bog‘liq imkoniyatlaridan foydalanish.

6. Guruh bo‘lib o‘rganish va ijtimoiy muloqot:

Eshitishida nuqsoni bo‘lgan o‘quvchilar o‘z tengdoshlari bilan muloqot qilish orqali lug‘at boyligini tezroq o‘zlashtirishlari mumkin.

Juftlik va jamoaviy mashg‘ulotlar – So‘zlarni mustahkamlash uchun guruhda ishlash samarali bo‘ladi.

Suhbat mashqlari – Kundalik suhbatlar uchun maxsus mavzular berish va ularni muhokama qilish.

International Educators Conference

Hosted online from Toronto, Canada

Website: econfseries.com

7th April, 2025

O‘yinlar va teatr sahnalari – O‘quvchilarni rolli o‘yinlarga jalb qilish orqali yangi so‘zlarni o‘zlashtirishni rag‘batlantirish.

Xulosa

Eshitish qobiliyati cheklangan o‘quvchilar uchun lug‘at boyligini oshirish kompleks yondashuvni talab etadi. Vizual materiallar, imo-ishora tili, yozma mashg‘ulotlar, texnologiyalardan foydalanish va amaliy mashg‘ulotlar – bularning barchasi til o‘rganish jarayonini samarali qilishga yordam beradi. Muhimi, o‘quvchilar individual ehtiyojlariga mos yondashuvni tanlash va ularning qiziqishini doimiy qo‘llab-quvvatlashdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. G. A. Vygotskiy – "Defektologiya asoslari" asarlarida nutq rivoji va eshitishda nuqsoni bo‘lgan bolalar bilan ishlash usullariga doir asosiy nazariy yondashuvlar bayon etilgan.
2. L. S. Vygotskiy – "Psixologiya va ta’lim" ishlarida ijtimoiy muhitning til va tafakkur rivojiga ta’siri tushuntirilgan.
3. T. V. Basilova, M. B. Eidemiller, N. M. Nazarova kabi mualliflarning eshitishda nuqsoni bo‘lgan bolalar bilan ishlashga oid maxsus pedagogik uslubiyot kitoblari.
4. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi tomonidan tavsiya etilgan metodik qo‘llanmalar – masalan, "Maxsus pedagogika", "Surdopedagogika asoslari", "Logopediya" bo‘yicha o‘quv qo‘llanmalar.
5. Zamonaviy maqolalar va ilmiy jurnallar – "Defektologiya", "Maxsus ta’lim", "Inclusive Education" kabi ilmiy nashrlar.